

AKP'nin EĞİTİM ve YÜKSEKÖĞRETİM POLİTİKASI

Erkan AYDOĞANOĞLU*

1980'li yılların başından bu yana tüm dünyada yaygınlık kazanan neoliberal politikaların en çok etkilediği alanlar, sağlık ve sosyal güvenlik ile birlikte eğitim sistemleri olmuştur. Kapitalizmin içine girdiği krizden çıkabilmesi için önerilen kamusal nitelikli hakların "piyasaya" açılması geçtiğimiz otuz yılın ana hedefi olarak belirlenmiş, eğitim sistemleri bu hedefin gerçekleştirilmesi için sağlık sistemleriyle birlikte öncelikli olarak değerlendirilmiştir.

Eğitim hakkının bir insan hakkı olarak kabul edilmesiyle birlikte, pek çok gelişmiş kapitalist ülkede parasız eğitim hakkı ön plana çıkmıştır. Ancak 1970'li yılların ortalarından itibaren etkisini hissettiren neoliberal yaklaşımlar, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da "serbest rekabet" in geçerli olduğunu savunmuş ve ulusal ekonomilerin rekabetçi bir nitelik kazanmasının ancak kamuya ait, onunla özdeşleşmiş hizmetlerin ticarileştirilerek "piyasa ilişkileri içine çekilmesi", dolayısıyla özelleştirilmesi ile mümkün olabileceğini iddia etmişlerdir. Eğitimin ticarileştirilmesi uygulamaları Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) ile birlikte hız kazanmış gibi görünse de, fikir ve uygulama olarak GATS'ın çok öncesine dayanmaktadır.¹

Eğitim sistemi, "çağın gereklerine" göre yeniden düzenlendiğinde, diğer kamusal hizmet alanları, bu düzenlemeye kendiliğinden uyum sağlayabileceği için aynı zamanda stratejik bir önem taşır. Bu nedenle örneğin Türkiye'nin eğitim sistemi, devletin diğer kamu alanlarının yeniden oluşturulması için belirleyici bir rol oynayabilir. Bu nedenle eğitim sisteminde gerçekleştirilen yeniden yapılanma uygulamaları, bir bütün olarak kapitalist sistemin kendisini yenilemesinden bağımsız olarak değerlendirilemez.

* Eğitim-Sen Eğitim Uzmanı

1 Erkan Aydoğanoglu, "Eğitim Sisteminde Yeniden Yapılanma ve Özelleştirme Adımları", Memleket Siyaset Yönetim, 2008/6, sf: 170, Ankara.

Eğitimin piyasa ekonomisine açılması çabalarından iki sonuç çıkarmak mümkündür; birincisi, tüm eğitim kurumları “serbest piyasa” ve “serbest rekabete” uygun hareket etmek zorundadır. İkincisi devlet, eğitim hizmetini sunmaktan vazgeçerek serbest piyasanın işleyişine engel oluşturmamalıdır. Eğer, devlet piyasa ekonomisine uygun bir tarzda eğitim verme kararı alırsa okullar piyasa ölçütlerine göre fiyatlandırılacak, eğitim emekçilerinin iş güvencesi, sosyal güvenlik hakkı gibi farklı uygulamalarla korunmasına gerek kalmayacaktır. Devlet, özel okullardan daha iyi eğitim veriyorsa bu hizmeti mutlaka belli bir bedel karşılığında yapacaktır.² Türkiye’nin de taraf olduğu GATS ve benzeri uluslararası anlaşmalar, pek çok kamu hizmeti alanı gibi eğitimin de “serbest piyasaya” açılmasını, başka bir ifadeyle özelleştirilmesini hedeflemektedir.

Türkiye, kamu hizmetlerinin serbestleştirilmesini (özelleştirilmesi) içeren GATS anlaşmasını 1995 yılında onaylamıştır. Bu anlaşmanın gereği olarak, kamunun ağırlığı olan ve kamu hizmeti anlayışının bir sonucu olarak gerçekleştirilen eğitim, sağlık, iletişim vb alanların, “yeniden yapılanma” anlayışı çerçevesinde biçimlendirilmesi, bu yolla uluslararası kapitalist sistemle bütünleşmesi hedeflenmiştir. Yeniden yapılanmanın eğitim alanında çeşitli “projeler” aracılığıyla hayata geçirilmek istenmesi, eğitim sistemine yönelik ne kadar kapsamlı bir “operasyon” ile karşı karşıya olduğunun göstergesidir.³

2000 yılı itibariyle dünya genelinde eğitim sektöründe yapılan kamusal harcamalar 2 trilyon doları geçmektedir. Bu tutar dünya genelinde 50 milyon öğretmen, 1 milyar öğrenci ve yüz binlerce eğitim kurumunu kapsamaktadır. Bu muazzam büyüklük, sermayenin gelecekteki yatırımları için önemli bir kâr alanı olarak görülmektedir. Eğitim, neoliberal politikalar açısından diğerlerinden hiçbir farkı olmayan bir meta olarak tanımlanmıştır. Neoliberal düşünörlere göre her alanda olduğu gibi eğitimde de rekabetçi bir piyasa oluşturulması kaçınılmazdır ve eğitimin artık piyasada alınıp-satılabilecek bir özel mal olduğu kabul edilmektedir. Bu durum, çoğunlukla kamu eliyle yürütölen kamu hizmetlerinin özelleştirilmesinin en temel gerekçelerinden birisi olarak görölebilir.⁴

Türkiye’de Okullaşma Oranları

Türkiye’de nüfusun belli bir bölümünün eğitim hakkından hâlâ yararlanamadığı bilinmektedir. Eğitimin önde gelen sorunlarından birisi olan okullaşma soru-

2 Erkan Aydoğanoğlu, *Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi Gerçeği*, sf.16, 2003, Ankara.

3 Erkan Aydoğanoğlu, “Eğitim Sisteminde Yeniden Yapılanma ve Özelleştirme Adımları”, *Memleket Siyaset Yönetim*, 2008/6, sf: 169, Ankara.

4 Erkan Aydoğanoğlu, a.g.m, sf: 173.

nu, hâlâ çözülmemiş olarak ortada durmaktadır. Okullaşma oranına Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu son resmi rakamlar açısından bakıldığında, tablonun hiç de iç açıcı olmadığı görülmektedir.

Net okullaşma oranları, her geçen gün artmakla birlikte hâlâ ideal oranlara ulaşamamış bulunmaktadır. Okul çağındaki nüfusun ilköğretimdeki okullaşma oranı %97 iken, ortaöğretim çağındaki çocukların sadece %58'i okullara devam etmektedir. Yükseköğretimde bu oran %20'ler düzeyindedir.

Eğitim Seviyesine Göre Net Okullaşma Oranları (%)

Öğretim yılı	İlköğretim			Ortaöğretim			Yükseköğretim		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
2001-2002	92,40	96,20	88,45	48,11	53,01	42,97	12,98	13,75	12,17
2005-2006	89,77	92,29	87,16	56,63	61,13	51,95	18,85	20,22	17,41
2006-2007	90,13	92,25	87,93	56,51	60,71	52,16	20,14	21,56	18,66
2007/2008	97,37	98,53	96,14	58,56	61,17	55,81	-	-	-

Kaynak: MEB İstatistikleri 2007-2008.

2007-2008 eğitim öğretim yılında ilköğretimde net okullaşma oranı %97,37'dir. 2007 rakamlarıyla ilköğretimde okullaşma oranı erkeklerde %98,53; kızlarda %96,14 olarak gerçekleşmiştir. Zorunlu ve devlet okullarında parasız olduğu belirtilen ve Anayasal güvence altında olan ilköğretim, ailelerin gelir seviyesinin düşüklüğü, çocukların çalışmak zorunda bırakılması, devletin yeterli kaynağı ayırmaması, gerekli yatırımları zamanında yapmaması gibi nedenlerle tüm çağ nüfusuna yaygınlaştırılamamıştır. İlköğretim ve ortaöğretim çağ nüfusu içinde eğitim hakkından yararlanamayan çok sayıda çocuk bulunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı'nın verilerine göre okula gitmeyen öğrenci sayısı 273 bin 634 iken, bunların 78 bin 261'ini erkek öğrenciler, 195 bin 373'ünü kız öğrenciler oluşturmaktadır.

Türkiye'de köyde ya da şehirde yaşamının, ailelerin sosyo-ekonomik yapısının çağ nüfusunun eğitim hakkına erişimini farklılaştırdığını belirtmek gerekir. Bu nedenle okullaşma oranlarını değerlendirirken köylerde ve şehirlerde yaşayan nüfusun eğitim düzeyinin, gelir durumunun, sosyo-kültürel aile yapısının dikkate alınması şarttır. Bu açıdan bakıldığında özellikle kız çocuklarının okullaşmasında ciddi sorunların yaşandığı bilinmektedir.

AKP Döneminde Okul, Derslik, Öğrenci ve Öğretmen Sayılarının Değişimi

Türkiye'de toplam öğrenci sayısı ile kıyaslandığında okul, derslik ve öğretmen sayısının yetersiz olduğu bilinmektedir. AKP iktidarı döneminde öğrenci sa-

yısı her yıl artmasına karşın okul, derslik ve öğretmen sayısı bu artışın oldukça gerisinde kalmıştır.

İlköğretimde Yıllar İtibariyle Okul, Derslik ve Öğretmen Sayıları

Eğitim yılı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Yeni Yapılan Derslik Sayısı	Öğretmen Sayısı
2002-2003	35.133	10.331.645	15.471	373.303
2003-2004	36.114	10.479.538	14.569	384.170
2004-2005	35.611	10.565.389	25.498	401.288
2005-2006	34.990	10.673.935	27.860	389.859
2006-2007	34.656	10.846.930	15.260	402.829
2007-2008	34.093	10.870.570	14.762	409.318

Kaynak: MEB İstatistikleri 2007/2008

İlköğretimin son altı yıllık gelişim tablosuna baktığımızda, 2002 yılından bu yana okul sayısında yaşanan azalma dikkat çekmektedir. Bu azalmanın nedeni özellikle köylerde yaygınlaşan birleştirilmiş sınıf, Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (Yİ-BO) sistemi ve taşımali eğitim uygulamasının artmasıdır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın rakamlarına göre Türkiye'de 13 bin 20 köy okulu kapalı, 18 bin 213 okulda ise taşımali eğitim uygulanmaktadır.

2002 yılından bu yana ilköğretimde okuyan öğrenci sayısı artmış olmasına rağmen, öğretmen, okul ve derslik sayısının bu artışa paralel olarak artmadığı görülmektedir. Sürekli artan öğrenci sayısına rağmen, öğretmen sayısının aynı oranda artmaması düşündürücüdür. Bu durumun en önemli nedenleri emeklilik ve eğitimde kadrolu istihdamın azaltılarak, sözleşmeli, ücretli vb. esnek istihdam uygulamasının benimsenmiş olmasıdır.

Ortaöğretimde Yıllar İtibariyle Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

Eğitim yılı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
2002-2003	6.212	3.023.602	137.956
2003-2004	6.931	3.014.392	147.776
2004-2005	7.183	3.046.719	167.614
2005-2006	7.435	3.258.254	185.317
2006-2007	7.934	3.386.717	187.665
2007-2008	8.250	3.245.322	191.041

Kaynak: MEB İstatistikleri 2007/2008

Ortaöğretimde toplam okul sayısı 8.250, derslik sayısı 100.853, öğrenci sayısı 3.245.322'dir. Ortaöğretimde 188.973'ü kadrolu, 2.068'i sözleşmeli olmak üzere toplam 191.041 öğretmen görev yapmaktadır.

Eğitim-Sen'in rakamlarına göre son beş yıl içinde çok sayıda öğretmenin emekli olması, artan öğrenci sayısına paralel olarak yeterince öğretmen atanmaması sonucu öğretmen açıklarının kalıcı olmasına neden olmuştur. 2003'te 18 bin, 2004'te 20 bin, 2005'te 17 bin 150, 2006'da 15 bin ve 2007'de 16 bine yakın öğretmen emekli olmuştur. Bu rakamlara göre son beş yılda emekli olan öğretmen sayısı 86 bindir. Aynı dönemde Milli Eğitim Bakanlığı'nın yaptığı öğretmen ataması sayısı ise 141 bindir. 141 bin atamadan emekli olanların yerlerine atanmaları çıkardığımızda bakanlığın beş yılda yarattığı yeni kadronun gerçekte 55 bin olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yoksulluğun kıskacında görevini yerine getirmeye çalışan eğitim emekçilerinin yanı sıra, sayıları 200 bini aşan ve yıllardır atama bekleyen işsiz öğretmen adaylarının sayısı her geçen gün artmıştır. Bunların yanı sıra sözleşmeli, ücretli öğretmenlik gibi uygulamaların giderek yaygınlaştırılması, hem düzenlilik ve süreklilik gerektiren öğretmenlik mesleğinin niteliğini düşürmekte, hem de binlerce gencimizin bizzat devlet tarafından ucuz işgücü olarak kullanılmasına neden olmaktadır.

2007-2008 Eğitim-Öğretim Yılında Okul, Derslik, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

Eğitim Kademesi	Okul Sayısı (Resmi-özel)	Derslik Sayısı (Resmi-özel)	Öğrenci Sayısı (Resmi-özel)	Öğretmen Sayısı	
				Kadrolu	Sözleşmeli
Okulöncesi	22.506	36.236	701.762	25.650	16.319
İlköğretim	34.093	315.887	10.870.570	409.318	36.134
Ortaöğretim	8.250	100.853	3.245.322	188.973	2.068
Toplam	64.849	452.976	14.817.654	623.941	54.521

Kaynak: MEB İstatistikleri 2007-2008.

2007-2008 eğitim öğretim yılı itibariyle bakacak olursak, Okulöncesi eğitimde; 2.506 okul, 36.236 derslik ve toplamda 701.762 öğrenci bulunmaktadır. Okulöncesi eğitimde görev yapan öğretmenlerin 25.650'si kadrolu, 16.319'u sözleşmeli ya da usta öğreticidir. Görüldüğü gibi AKP döneminde esnek istihdam uygulamaları okulöncesi eğitime kadar inmiştir. Okulöncesi eğitimde 16.068 kişi "usta öğretici" adı altında istihdam edilmekte, 251 öğretmen ise sözleşmeli olarak çalıştırılmaktadır.

2007 yılında ilköğretimde toplam okul sayısı 34.093, derslik sayısı 315.887, öğrenci sayısı 10.870.570'dir. İlköğretimde görev yapan kadrolu öğretmen sayısı 409.318, sözleşmeli öğretmen sayısı 36.134'tür. Ücretli öğretmen sayısı bakanlık tarafından tespit edilemediği için açıklanmamıştır. Ancak Eğitim-Sen'in tahminlerine göre Türkiye çapında görev yapan ücretli öğretmen sayısı mevcut sözleşmeli öğretmen sayısının en az iki katıdır ve bu sayı giderek artmaktadır.

AKP Döneminde Bütçeden Eğitime Ayrılan Pay

Türkiye ekonomisine ve Türkiye'de yaşanan toplumsal gelişmelere ve özellikle merkezi bütçe çerçevesinde kamu kaynakların tahsisine baktığımızda, 1980 sonrası oluşturulan merkezi bütçelerin giderek piyasa mekanizması ile bütünleşmeyi sağlayacak şekilde oluşturulduğunu ve kaynaklarının sosyal hizmetlerin dışındaki alanlara kaydırılarak, piyasaya terk edildiği söylenebilir. Bütçenin toplam ekonomi içindeki payının yetersizliği, yeterli vergi kaynağının olmaması, ekonomik gelişme sürecinin istenen düzeyde gerçekleşmemesi nedeniyle başta eğitim ve sağlık olmak üzere, kamu hizmeti uygulamalarının geliştirilmesi bilinçli olarak engellenmiştir.

AKP'nin iktidarda olduğu son 6 yılın rakamlarına bakıldığında, artan öğrenci sayısına karşın Milli Eğitim Bütçesinin, ortaya çıkan ihtiyacı karşılayacak kadar artmadığı görülecektir. Aşağıdaki tabloda son altı yıl içinde eğitime bütçeden ayrılan pay ve bu payların Milli Gelire oranı gösterilmiştir. AKP iktidarı döneminde Türkiye'nin "çağ atladığını" iddia edeler, borç almak dışında diğer tüm alanlarda olduğu gibi, eğitim politikalarında da sınıfta kalmıştır. Eğitime bütçeden ayrılan paylar bu durumun en somut kanıtı niteliğindedir. Üstelik eğitimde bütçeden ayrılan payların ortalama %65'i personel harcamalarına ayrılmakta, eğitimin finansmanı öğrencilerin, dolayısıyla öğrenci velilerinin omuzlarına yıkılmaktadır.

MEB Bütçe Payı ve GSMH'ye Oranı

Yıllar	MEB Bütçesinin Konsolide Bütçeye Oranı (%)	MEB Bütçesinin GSMH'ye Oranı (%)
2002	7,60	2,71
2003	6,91	2,85
2004	8,53	3,00
2005	9,53	3,06
2006	9,47	2,88
2007	10,42	3,30
2008	10,30	3,20

Kaynak: MEB İstatistikleri 2007/2008

Son yıllarda eğitime bütçeden ayrılan pay rakamsal olarak artmakla birlikte eğitimin Milli Gelir içindeki payı fazla değişiklik göstermemiştir. Öyle ki, Türkiye’den sadece Eğitim Sen’in üyesi olduğu 30 milyon üyeli Eğitim Enternasyonalinin verilerine göre, Türkiye’de Gayri Safi Milli Hasıla’dan (GSMH) eğitime ayrılan pay, sosyo-ekonomik yapısı itibarıyla ülkemizin çok gerisinde olan ve çoğunun haritadaki yerini bile bilmediğimiz Barbados Adaları (%7.1), Brunei Sultanlığı (%4.8), Fildişi Sahilleri (%4.6), Kiribati (%11.4), Fiji (%5,2), Vanuatu (%7.3), Honduras (% 4) gibi ülkelerin bile gerisinde kalmıştır.⁵

2001 krizi sonrası iktidara gelen AKP, iktidar olduğu dönem boyunca, önceki iktidarların uygulamalarını aşan derecede eğitim alanında ticarileştirme uygulamalarını yaygınlaştırmıştır. Bütçe içinde sınırlı, ancak sosyal harcamalar içinde önemli bir paya sahip eğitim harcamaları, AKP döneminde ihtiyacı karşılayacak düzeyde artırılmadığı için, bu durumdan en çok eğitim sistemi etkilenmiştir. Okullara ödenek ayrılmaması nedeniyle ciddi sorunlar yaşanmış, böylece eğitim sistemi içinden çıkamayacağı bir kriz içine itilmiştir. Özellikle sık sık kaynak yetersizliğinin bahane olarak gösterilmesi, ekonomide olduğu gibi eğitim hizmetlerinde de büyük yapısal sorunlara neden olmuş, çözüm olarak eğitimin ticarileştirilmesi, özelleştirilmesi, eğitim harcamalarının öğrenci ve velilerin sırtına yıkılması gibi sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

MEB Bütçesinden Yatırıma Ayrılan Pay

AKP iktidarı döneminde eğitim bütçesinden yatırımlara ayrılan pay sürekli olarak azalmıştır. Eğitimin sorunlarını çözmek için atılması gereken en somut adım, eğitim alanındaki kamu yatırımlarının artmasıdır. Ancak AKP Hükümeti, diğer tüm alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da özelleştirmeyi ilke edindiği için, MEB bütçesinden yatırıma ayrılan payı üçte iki oranında azaltmıştır.

MEB Bütçesi ve Eğitim Yatırımına Ayrılan Pay

Yıllar	MEB bütçesi	MEB Yatırım Bütçesi	MEB Bütçesi Yatırım Payı (%)
2002	7 460 991 000	1 281 690 000	17,18
2003	10 179 997 000	1 479 050 000	14,53
2004	12 854 642 000	1 244 150 000	9,68
2005	14 882 259 500	1 230 306 000	8,27
2006	16 568 145 500	1 411 498 000	7,49
2007	21 355 534 000	1 490 000 000	6,98
2008	22.915.565.000	1 296.704.000	5,66

Kaynak: MEB İstatistikleri 2007/2008

5 OECD, Education at a Glance, 2007.

AKP'nin iktidara geldiği 2002 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin %17,18'i yatırımlara ayrılırken, 6 yıllık AKP iktidarı sürecinde bu pay sürekli azalmış ve 2007 yılında 2002'deki rakamın yarısının da altına düşmüştür. 2008 yılında MEB bütçesinden yatırımlara ayrılan pay sadece %5,66 olarak tahmin edilmektedir. Sadece son altı yılın rakamlarına bakıldığında, AKP eliyle eğitim yatırımlarının nasıl bitirilme noktasına getirildiğini görmek mümkündür.

Genel bütçeden ve MEB bütçesinden yatırımlarına ayrılan paydaki azalma yurttaşların eğitim maliyetini üstlenmede daha çok yükümlülük altına girdiğini belirgin olarak açığa çıkarmaktadır. Eğitim harcamalarının finansman kaynaklarına göre dağılımı, eğitimde maliyetin faturasının her geçen yıl veliye daha çok yüklendiğini, velilerin yaptığı harcamalarda oranın bizim gibi gelişmekte olan ülkelerle aynı oranlarda olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de eğitim sistemi içinde bulunduğu durumu, OECD ülkelerinde öğrenci başına yapılan eğitim harcamaları miktarı bakımından değerlendirdiğimizde tablo daha da kötüdür. Eğitime bütçeden eğitime ayrılan payın artıyor gibi görünmesine karşın, eğitime ayrılan kamu kaynaklarının yetersiz olduğunu OECD verileri doğrulamaktadır. OECD'nin her yıl yayınladığı "Bir Bakışta Eğitim Raporu", üye ülkelerin ilköğretimden yükseköğretimin sonuna kadar öğrenci başına yapılan harcamalarını göstermektedir.

Eğitim Kademelerine Göre Öğrenci Başına Yapılan Harcama (ABD Doları)

Ülkeler	İlköğretim	Ortaöğretim	Yükseköğretim	İlköğretimden Yükseköğretime
Çek Cumhuriyeti	2.791	4.779	5.711	4.484
Fransa	5.082	8.737	7.322	7.880
Yunanistan	4.595	5.213	4.521	5.135
Macaristan	3.841	3.692	5.607	4.326
İtalya	7.390	7.843	4.812	7.723
Meksika	1.694	1.922	4.834	2.128
Polonya	3.130	2.889	3.893	3.323
Türkiye	1.120	1.808	4.231	1.527
OECD Ortalaması	5.832	7.276	7.951	7.061

Kaynak: OECD, Education at a Glance, s. 186.

Eğitim kademelerine göre öğrenci başına yapılan harcamalarda Türkiye, pek çok konuda olduğu gibi, kişi başı eğitim harcamasında da OECD ülkeleri arasında son sırada yer almaktadır. OECD rakamlarına göre Türkiye'de devletin öğrenci başına yaptığı yıllık eğitim harcaması miktarı ilköğretimde 1.120 dolar,

ortaöğretimde 1.808 dolar, yükseköğretimde 4.231 dolardır.

İlköğretimden yükseköğretime kadar yapılan tüm eğitim harcamaları açısından bakacak olursak; Türkiye’de bir öğrenci için yapılan harcamanın öğrenci başına 1.527 dolarda kaldığı görülmektedir. Tablo 3’te de açıkça görüldüğü gibi Türkiye kişi başı öğrenci harcamaları bakımından hem diğer ülkelerin gerisinde, hem de OECD ortalamasının çok altındadır. Öğrenci başına yapılan eğitim harcaması miktarının bu kadar düşük olması, ülkemizde devletin kamu eğitimine verdiği önemi göstermesi açısından düşündürücüdür.

Eğitim Harcamalarının Finansman Kaynaklarındaki Değişim

Ailelerin bir çocuğa 17 yıllık eğitim öğretim yaşamı boyunca yaptığı harcamaya yaklaşık 45-50 bin YTL olarak hesaplanmaktadır. Bu hesaplama içerisine; servis, etüd (kurs), özel ders, dersane harcamaları dahil edilmiştir. Hesaplamaya okul öncesi eğitimde alınan 2 yıllık aylık taksitler, üniversitedeki harç ve barınma giderleri de eklenmiş bulunmaktadır. Çocuğun 17 yıllık eğitim-öğretim yaşamı: 2 yıl okul öncesi 8 yıl ilköğretim, 3 yıl ortaöğretim, 4 yıl yükseköğrenim olarak düşünülmüştür. Sınıf tekrarları ile yüksek öğrenimde uzatmalar hesaba katılmamıştır.

Türkiye’de Eğitim Harcamalarının Finansman Kaynaklarına Göre Dağılımı

Yıl	Merkezi hükümet	Hane halkı	Özel ve Tüzel kişi ve kuruluşlar	Yerel idareler
2002	%64	%33	%2	%1
2003	%61	%35,5	%2,5	%1
2004	%59	%37,5	%2,5	%1
2005	%56	%39	%3,5	%1,5
2006	%55	%39	%4	%2

Kaynak: MEB, TÜİK Verileri ve Bütçe Rakamları

2001-2006 yılları arasında, eğitim harcamalarının finansman kaynaklarına göre dağılımına bakıldığında, eğitimin finansmanında neyin hedeflendiğini görmek kolaylaşmaktadır. Tabloya göre 2001 yılında merkezi hükümetin eğitim finansmanı içindeki payı %67 iken, 2006 yılında bu rakam %55 düzeyine gerilemiştir. Aynı dönem içinde hane halkı katkısının %31’den, %39 seviyelerine yükseldiği görülmektedir. Burada asıl dikkat çekici olan nokta, özel-tüzel kişi ve kuruluşlar ile yerel idarelerin payında görülen oransal artıştır. Bu durumu, eğitimde özelleştirme uygulamalarının altyapısını güçlendirmek amacıyla hayata geçirilmeye çalışılan yerelleşme politikaları ile ilişkilendirmek mümkündür. Merkezi yö-

netimden kaynaklı sorunlar gerekçe gösterilerek bir taraftan eğitimde yerinden yönetim uygulamaları öne sürülürken, diğer taraftan yerel güçlerin katkısı ön plana çıkarılması, eğitimde özelleştirme politikalarının meşru bir temele oturtulmak istendiğinin göstergesidir.

Eğitim sistemi, her geçen yıl daha fazla paralı hale getirilirken bu durum, milyonlarca öğrenci velisi için de önemli bir sıkıntı kaynağıdır. Veliler çocuklarını okutabilmek için bütçelerine göre çok yüksek oranlarda harcama yapmak zorunda kalmaktadır. Öğrenciler arasındaki eşitsizlikleri derinleştiren paralı eğitim uygulamaları nedeniyle her yıl çok sayıda çocuk ve genç eğitim sisteminin dışına itilmektedir. 2002–2003 eğitim öğretim yılında ilköğretimde bir öğrenci velisinin yaptığı eğitim harcaması 720 YTL iken, aradan geçen beş yıllık dönemde bu rakam 2.460 YTL'ye ulaşmış, başka bir ifade ile sadece velilerin cebinden çıkan para 3 kattan fazla artmıştır.⁶ Eğitimin finansmanına katkı sadece öğrenci velilerinden toplanan paralarla da sınırlı değildir. Her yıl kayıt dönemlerinde “bağış” adı altında toplanan paralar yanında, öğrenci velilerinden kâğıt, temizlik malzemesi, duvar boyası vb. ihtiyaç maddelerinin de toplandığı bilinmektedir.

Eğitimde kaynak sorunu, kaynak kıtlığından çok, kaynaklar üzerinde söz hakkını elinde tutan sınıfların tercih farklılığından ortaya çıkar. Kaynakların dağıtılması, farklı ekonomik-toplumsal sistemlerde, kaynaklar üzerindeki hâkimiyetin farklı olduğu, egemen sınıfların tercihleri doğrultusunda çözülür. Ekonominin (ekonomide güçlü kesimlerin, kapitalist sistemde sermayenin) tercihlerine ve bu tercihler çerçevesinde oluşturulan ideolojik şekillenmelere göre eğitim hizmetinin niteliği ve özelliği farklı algılanır. Bu algılamalar bireysel tercihler olarak yansıtılarak, hangi hizmet söz konusu ise, ona olan talep şekillendirilir. Bu nedenle, eğitimde kaynak sorunu, farklı toplumsal-ekonomik sistemlerde eğitimin anlamı ve değerinin nasıl kavrandığına göre farklılıklar gösterir.⁷

AKP Döneminde Dershaneler Okulların Yerini Almaya Başladı

Eğitim sisteminde dikkat çeken bir diğer nokta, yıllardır eğitimin kanayan yarısı olan dershane sisteminin daha da büyümesidir. Dershane sistemi, bugün başlı başına bir sektör haline gelmiş ve eğitime yeterli kaynak ayırlamaması, okullarımızda nitelikli eğitim verilememesi, özel dershane sisteminin her geçen gün büyümesine ve neredeyse okullara alternatif kurumlar olarak düşünülmesine neden olmuştur.

6 Eğitim-Sen, “Eğitim Harcamaları Öğrenci Velilerini Bu Yıl da Zorlayacak”, 18 Ağustos 2007.

7 Eğitim-Sen, Demokratik Eğitim Kurultayı (1. Cilt), Eğitim Sen, Ankara, 2005, s. 40-41

Özel Dershane, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları

Yıllar	Özel Dershane Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
2002-2003	2.122	19.881	606.522
2003-2004	2.568	23.730	668.673
2004-2005	2.984	30.537	784.565
2005-2006	3.928	41.031	925.299
2006-2007	3.986	47.621	1.071.827
2007-2008	4.031	48.855	1.122.861

Kaynak: MEB İstatistikleri 2007 ve MEB Özel Eğitim Kurumları Genel Müdürlüğü

Bugün dershanelere giden öğrenci sayısı son 2002-2007 yılları arasında sürekli artış göstermiş ve 1.122.861'ye yükselmiştir. 2002 yılında özel dershane sayısı 2.122 iken, 2007 yılı sonu itibariyle bu rakam 4.031'e ulaşmıştır. Aynı dönemde öğretmen sayısı 19.881'den 48.855'e yükselmiştir. Dolayısıyla AKP döneminde eğitim sistemi nitelik olarak daha da gerilemiştir. Eğitimin niteliği düştükçe özel ders ve dershane sistemi büyümüştür. Bu durumun doğal sonucu olarak, eğitim sistemi ve veliler dershanelere çalışmaya başlamış, ekonomik gücü olan veliler astronomik rakamlarla çocuklarını dershaneye gönderirken, ekonomik gücü olmayan velilerin çocukları sistemin dışına itilmiştir.

Ülkemizde yetersiz üretim modeli ve bunun yarattığı işsizlik nedeniyle çok sayıda genç üniversiteyi bir iş kapısı olarak görerek üniversiteye girmeye çalışmaktadır. Üniversiteye girme anlayışı aileler tarafından da benimsenmiş olmalı ki herkes bir an önce çocuğuna özel dersler, dershaneler ve özel okullar aracılığı ile öncelikli duruma getirmeyi hedeflemektedir. Eğitim sistemimiz uzun zamandır temel felsefeden ve çağdaş eğitim anlayışından uzaklaştığı için eğitim sistemimiz kendi kaderiyle baş başa bırakılmış durumdadır. Devlet okullarının fiziki yapılarının günümüze uygun olmaması, iyi öğretmenlerin düşük ücret ve yetersiz koşullar nedeniyle özel sektöre geçmeleri ile başlayan verimsizlik artık kendisini bariz olarak hissettirmeye başlamıştır. Bu durum toplumun devlet kaynaklı eğitime olan güvenini sarsmış, bunun yerine ekonomik imkanı olan herkes çocuğunu özel okul ve dershaneye göndermeye başlamıştır.⁸

Her yönüyle sınavlara bağımlı olan eğitim sistemi kamu eğitimini işlevsiz bırakarak, eğitimi dershane, özel ders, özel okul alanına kaydırmıştır. Okullarda yapılması gereken eğitim, bugün dershanelerde yapılmaktadır. Bu nedenle özel-

8 Eğitim-Sen, "Dershane Sistemi Paralı Eğitime Açılan Kapıdır",
<http://www.egitimsen.org.tr/index.php?yazi=1607> 18 Haziran 2008.

likle sınav zamanları okullar boşaldığı için öncelikle bu sorunun sorgulanması ve çözülmesi gerekir. Artık ikincil, destek eğitimi olmaktan çıkıp, birincil asıl eğitime dönüşmüş olan dersane sistemi dışında kalan bir öğrencinin sınav kazanması, daha iyi bir okula, üniversiteye gitmesi neredeyse imkânsız hale gelmiştir.

Her geçen gün içten içe çürüyen sistemde eğitim emekçilerinin çabaları ile okullarda yürütülmeye çalışılan eğitim ve öğretim pek çok sorunla yüz yüzedir. İlköğretimden başlayarak tam anlamıyla bir yarış içine sokulan çocuklarımız ve gençlerimiz arasındaki eğitim rekabeti, dersanelerle daha da artmış, oluşan dersane sistemi okullarda verilen eğitimin niteliğini tamamen yitirmesine, en temel işlevlerini bile yerine getiremez duruma gelmesine neden olmuştur.

Ülkemizde yıllardan beri gerçekleştirilen paralı eğitim uygulamaları ile gerek aynı il ya da bölge içerisinde, gerek bölgeler arasında ve hatta aynı çevredeki ekonomik konumları farklı ailelerin çocukları arasında eğitim hakkının kullanılabilmesi ve bu haktan yararlanabilmesi bakımından uçurum derecesinde büyük farklılıklar vardır. Dershane sistemi uygulaması ile eğitim olanakları gelişmiş olan daha varlıklı ailelerin çocukları milyarlarca lira ödeyerek diğer öğrenci ve okullar karşısında önemli avantajlar sağlarken, yoksul ve orta gelirli ailelerin çocuklarının eğitim olanakları gelişmemiş, genel devlet liseleri ile meslek liseleri vb. okullarda okuyan öğrenciler daha başından sistemin dışına itilmiştir.

Özel dersaneler eğitiminin içinde bulunduğu çıkmazı bütün çıplaklığı ile gözler önüne sermektedir. Dünya ve Türkiye’de yaşanan ve 1980 sonrası neoliberal politikaların doğrudan sonucu olarak ortaya çıkan manzara gösteriyor ki, eğitim alanı piyasa mekanizmasına ne kadar eklenirse, eğitim hakkından söz etmek o denli güçleşmektedir. Bu anlamda dersaneler ve dersane sistemi paralı eğitime açılan kapı işlevi görmektedir. Özel dersaneleri bu bağlamda irdelediğimizde ortaya çıkan sonuç, bu kurumların varolan eşitsizlikleri, hiyerarşiyi ve sınıfsal, bölgesel, toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılıkları yeniden üretmektedir.⁹

AKP Döneminde Özel Öğretime Verilen “Özel” Destekler

Mevcut eğitim sisteminin kamu merkezli ve eşit olmayan yapısına yönelik eleştirileri, AKP’nin bu durumu gerekçe göstererek, özel kesime kaynak aktarmaya yönelik somut çabaları ve uygulamaları dikkat çekicidir

9 Eğitim-Sen, “Dershane Sistemi Paralı Eğitime Açılan Kapıdır”,
<http://www.egitimsen.org.tr/index.php?yazi=1607> 18 Haziran 2008.

AKP Hükümeti tarafından 2006 yılında gündeme getirilen Özel Öğretim Kurumları Kanunu Taslağı'nın genel gerekçesinde "Eğitimde planlama, öğretim programlarını geliştirme, denetleme ve koordinasyon işlevi dışındaki hizmetlerin özel sektör tarafından yürütülmesi, Devletin eğitim yükünü hafifleteceği gibi finans sorunlarının aşılmasında da etkili olacak ve daha kaliteli eğitim verilmesinde olumlu gelişmelere ortam hazırlayacaktır" sözleriyle belirtilen hedef, eğitimin iddia edildiği gibi bir kısmının değil, tamamının piyasa mekanizmasına terk edileceğinin itirafı niteliğindedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın görevleri planlama, öğretim programları geliştirme, denetleme ve koordinasyon ile sınırlandırılmakta, eğitimin kamusal finansmanından ise söz edilmemekte ve eğitimde sorunların "özel öğretim" ile aşılabacağı iddia edilmektedir. Bu durum, hükümetin asıl niyetinin kamusal eğitim hizmetini tamamen piyasa koşullarına terk ederek özelleştirmek olduğunu göstermektedir.¹⁰

AKP Hükümeti tarafından yapılan değişikliğin amacı, özel okul sektörünün eğitim sistemi içindeki payını %1,9'dan %10'lara çekmektir. Pek çok devlet okulu elektrik, su ve doğalgaz faturalarını ödemekte zorluk çekerken, özel okulların neredeyse tüm harcamalarında indirimle gidilmesi, ayrıca ekonomik teşvikler sunulması büyük bir çelişkidir. Yapılmak istenen düzenleme ile kamu kaynaklarının "ticari amaçlı" kurulan özel öğretim kurumlarına aktarılması hedeflenmektedir.¹¹ Üstelik düzenleme sadece bununla da sınırlı değildir. "Özel öğretimi özendirmek ve özel okulları doğrudan kamu kaynaklarıyla desteklemek amacıyla hazırlanan tasarrufların öğrencileri, hepsi "kâr etmek" amacıyla kurulmuş, kontenjanlarını dolduramayan, kimi çevrelerce değişik amaçlarla kurulmuş vakıf ve cemaatlere bağlı okullara yönlendirmeyi amaçladığı açıktır."¹²

2006 yılında 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları kanununda yapılan değişiklik ile Türkiye'nin bu konudaki eğitim anlayışı değiştirilmiş, özel öğretim kurumlarının her yönden desteklenmesi için düzenlemeler yapılmıştır. Oysa 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda öncelik kamudadır. Bir yandan eğitimin bütün yükünün devletin sırtında olduğu, eğitime kaynak aktarmakta güçlük çekildiği dile getirilirken, diğer yandan özel öğretimi teşvik etmek için kamu gelirlerinden dolaylı olarak kaynak aktarılmak istenmesini ciddi bir çelişki olarak değerlendirmek gerekir.

10 Eğitim-Sen, Özel Öğretim Kurumları Kanunu Tasarısı Ne Getiriyor? Raporu, 2006.

11 Eğitim-Sen, a.k, s.1

12 Eğitim-Sen, a.k, s.3

Soruna özel okullar ve dersane sayıları üzerinden bakıldığında, kamu eğitiminin giderek artan oranda "özel girişim" tarafından kuşatıldığı görülebilir. Söz konusu kuşatmayı, eğitimin değişik kademelerindeki özel okulların sayısına, bu okullarda okuyan öğrenciler ve çalışan öğretmenlerin toplam sayılarındaki değişime bakarak açıklamak mümkündür.

Özel Okul Öncesi Eğitim, Özel İlköğretim ve Özel Ortaöğretim Kurumları Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayılarındaki Değişim¹³

Öğretim Yılı	Öğrenci Sayısı	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı
2002-2003	217.930	20.730	2900
2006-2007	359.131	36.003	6889
Artış	141.201	15.270	3989
Artış Oranı	%65	%73.6	%137,5

Geçtiğimiz beş yıllık dönemde, özel öğretim kurumları, öğrenci ve öğretmen sayılarındaki artışlar Tablo 4'te görülmektedir. 2002-2003 eğitim öğretim yılında özel öğretimde 20.730 okul, 217.930 öğrenci ve 2900 öğretmen varken, 2006-2007 eğitim öğretim yılı başında okul sayısı %73.6 artışla 36.003'e, öğrenci sayısı %65 artışla 359.131'e, öğretmen sayısı ise %137,5 artışla 6.889'a çıkmıştır. Özel öğretim rakamlarının bu kadar hızlı artmasının ardında, özellikle AKP Hükümeti dönemindeki doğrudan ve dolaylı teşviklerin etkisi olduğu açıktır.

Eğitimin ticarileştirilmesi açısından dikkat çeken bir diğer nokta, eğitim sisteminin yıllardır kanayan yarası olan özel dersane sistemidir. Dersane sistemi, bugün başlı başına bir sektör haline gelmiştir. Eğitime yeterli kaynak ayırlamaması, okullarımızda nitelikli eğitim verilememesi, özel dersane sisteminin her geçen gün büyümesine ve neredeyse kamu okullarına alternatif kurumlar olarak düşülmesine neden olmuştur.

AKP Hükümeti Döneminde Din Eğitiminde Yaşanan Gelişmeler

Türkiye özellikle 80 sonrasında uygulanan Türk-İslam sentezci politikalarla, gerici-muhafazakâr bir düşüncenin etkisine girmiştir. 12 Eylül ile toplumsal ve kamusal alan Türk-İslam sentezci düşünce ekseninde düzenlenmiş, eğitim kurumları da gerek eğitimin içeriğinde yapılan düzenleme gerekse yıllardır süren kadrolaşma ile bu gerici dalganın içerisine sokulmuştur. Son dönemde de AKP eliyle bu politikalar özellikle eğitim alanındaki kadrolaşma, imam hatiplerdeki öğrenci sayısının artışı ve ders içeriklerine ilişkin müdahalelerle sürdürülmüştür. AKP zihni-

13 Eğitim-Sen, Eğitimde AKP'nin 5 Yılı, Eğitim Sen Yayınları, Temmuz 2007, s. 16.

yeti kimi zaman abdest suyunda şifa arayarak, kimi zaman Fransız Devrimi'ni anlatan bir portrede göğsü açık olan bir kadının üzerini örterek, -psikolojik rahatsızlıkları belgeli olan- birisinin yazdığı Yaradılış Atlası adlı bir atlası okullarda dağıttırarak, ilköğretim müfredatında evrim kuramı yerine yaradılış düşüncesini yerleştirerek eğitim müfredatını İslami motiflerle değiştirme yoluna gitmiştir.¹⁴

İmam Hatip Liseleri Okul ve Öğrenci Sayıları

Eğitim Yılı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
2002-2003	536	71.100
2007-2008	456	129.274

Kaynak: MEB İstatistikleri 2007/2008

AKP Hükümeti'nin iktidara geldiği 2002 yılından bu yana imam hatip sayısı azalmakla birlikte öğrenci sayısı artmıştır. Bunun temel nedeni, düz lise sayısı azalırken Anadolu İmam Hatip Lisesi sayısında meydana gelen yüzde yüzlük artışlardır. Anadolu liselerindeki artışın nedeni ise buradaki öğrencilerin üniversite sınavlarında sözel ve eşit ağırlık puanlamasına dahil edilmesidir. Bu rakamlardan da görüldüğü gibi İmam Hatip Liselerine giden öğrenci sayısında AKP döneminde yaklaşık yüzde 80 oranında bir artış olmuştur.

AKP döneminde Kuran kursları ve din eğitimi ağırlıklı okullara giden öğrenci sayısında ortaya çıkan artışlar AKP'nin eğitimi İslami motiflerle düzenlenmesine dair yaklaşımlarının göstergeleri olarak değerlendirilebilir. Okula gitmeyen kız çocuklarının Kuran kurslarına devam etmesinin yanı sıra okula gidenlerin Kuran kursuna gidiyor olmaları da bilimsel eğitim açısından sorunludur. Çocuklar 3-18 yaş arası dönemlerini örgün eğitim-öğretim ortamlarında pozitif bilimlerin eğitimi olarak geçirmek zorundadır. Kuran kurslarının kız öğrencilerin okula devamında düşüşe neden olduğu bilenen bir gerçektir. Ayrıca 'Işık Evleri, Abi-Abla Evleri' gibi ilişki ağları ve yardım-burs vb. dayanışmalarla bu tür din eğitim veren yerlerin AKP iktidarı döneminde yaygınlaşmış olması düşündürücüdür.¹⁵

Okulların tatil olduğu dönemde de (yaz aylarında) Kuran kurslarına giden öğrenci sayılarında son yıllarda büyük artışlar olduğu Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından açıklanmıştır. İmam Hatip Liselerine ve Kuran kurslarına devam eden öğrenci sayılarına ilişkin istatistikler AKP döneminde eğitim alanında yaşanan kuşatmayı açıkça göstermektedir. Yukarıda verilen istatistiksel bilgiler ışığında AKP'nin eğitim politikalarının "din eğitimi" odaklı olduğunu söylemek abartı olmayacaktır.

14 Eğitim-Sen, a.k, s. 20

15 Eğitim-Sen, a.k, s. 21

AKP'nin Yükseköğretim Politikası

Üniversiteler, her dönem devletin ve diğer egemen güçlerin egemenliği altına alınmaya çalışılan, egemen sistemin çıkarları doğrultusunda şekillendirilen kurumlar olmuştur. Bilginin üretildiği ve toplumsallaştırıldığı alanlar olan üniversitelerin toplumdaki dönüştürücü gücü, sahip oldukları bilgi ve sürekli gerçeği arama uğraşısıyla birlikte sisteme eleştirel bir yerde konum alabilmeleri ve üniversite bileşenlerinin taşıdıkları ilerici potansiyel gibi özellikleri, üniversitelerin egemen sınıflar tarafından sürekli baskı ve denetim altında tutulmasına yol açmıştır.

Toplumsal bir hak olan eğitim hakkının yine toplumsal kaynaklara dayalı olarak karşılanması gerekirken, "kamu hizmetlerini özelleştirme" yönünde gelişen neoliberal süreç, AKP Hükümetinin yükseköğretimle ilgili plan ve uygulamalarına aynen yansımıştır. AKP Hükümeti, eğitimin sorunlarına çözüm bulmanın piyasa ilişkileri içinde daha fazla yer almakla mümkün olduğunu savunmaktadır. YÖK ile AKP, paralı eğitim ve üniversite sisteminin tamamen ticarileştirilmesi söz konusu olunca aynı noktada buluşmaktadır.

Neoliberal ideoloji doğrultusunda, eğitimin kamusal niteliği tartışmaya açılarak, eğitimin bireysel getirisinin karşılığı olarak paralı eğitim gündeme getirilmiştir. Tüm dünyada uygulanan neoliberal politikalarla devletin diğer kamu hizmetleri alanında olduğu gibi üniversitelere sağladığı kaynaklar adım adım azaltılarak paralı eğitimin önü tamamen açılmıştır. Üniversiteler, piyasa ilişkileri içinde birer işletmeye dönüşerek/dönüştürülerek bu sürece eklenmektedir. Üniversite özerkliği kavramı, üniversitelerin ticari bir işletme gibi "kendi kendilerini finanse etmesi" şeklinde anlaşılmaya başlanmıştır. Üniversitelerde piyasanın istekleri doğrultusunda proje üretimi ve bilgi pazarlanması çok yaygın bir uygulamadır.

İktidar olduğu günden bu yana eğitim sistemini kendi siyasal-ideolojik çizgisi çerçevesinde şekillendirmeye çalışan AKP Hükümeti'nin eğitimi özelleştirme çabalarından üniversiteler de nasibini almıştır. AKP iktidarı döneminde, YÖK ile üniversiteler üzerinden yapılan tartışmalara üniversitelere tamamen hakim olma mücadelesi damgasını vurmuştur. Türkiye'de yükseköğretim sisteminin genel durumuna baktığımızda, yaşanan sorunların çözülmesi noktasında ne YÖK'ün ne de AKP'nin herhangi bir girişimde bulunmadığı, aksine yaptıkları uygulamalar ile sürekli yeni sorunlar yarattıkları görülmektedir.

Hükümet, yükseköğretime yeterli kamusal kaynakları aktarmamakta, genç nüfusu için üniversite sorununu çözememekte, bu ortamda vakıf üniversitelerinin sayısı artmakta, üniversite eğitimi ancak parası olanların satın alabileceği bir özel

hizmet haline gelmekte, deyim yerindeyse toplumda varolan eşitsizlikler, yükseköğretimdeki fırsat eşitsizlikleri yoluyla derinleştirilerek pekiştirilmektedir. Tefeciye, faizciye dünyadaki en yüksek reel faizi ödeyen, sıra üniversitelere gelince elini sıkılaştırmaktadır.

YÖK ve siyasal iktidarın temsil ettiği anlayışlar üniversitemizden ellerini çekmeli, özgür bilim ve sanat, demokratik-katılımcı yönetim ve özerk-bilimsel üniversite anlayışının hayata geçirilmesi için çaba harcanmalıdır. Üniversitemiz ancak o zaman demokratik işleyişin egemen olduğu, bilimin özgürce üretildiği kurumlar olabilir. Bunun için öncelikle, üniversiteler siyasal iktidarların etki alanında olmaktan çıkarılmalı, üniversitelerin tüm kurumlardan, siyasi iktidardan ve sermayeden bağımsız olarak kendi kararlarını almaları sağlanmalıdır. Bilimin özgürleşmesi, kamusal, özerk ve demokratik bir üniversite anlayışı ancak bu koşullarda yaşatılabilir.

Sonuç

Eğitimde ve yükseköğretimde AKP döneminde gerçekleşen değişim eğilimleri, dünya çapında gerçekleşen dönüşüm sürecinden bağımsız değerlendirilemez. Dünya düzeyinde eş zamanlı olarak gerçekleşen bu eğilimlerin yapısal bir sürecin yani kapitalizme özgü dinamiklerin günümüzde ulaştığı düzeyin sonuçları olduğunu belirtmek gerekir. Böyle bir yaklaşım, pratik süreçte karşılaştığımız farklılıkların sadece Türkiye'ye özgü dinamikler olmadığını görülmesi açısından önemlidir.

Bugün tüm dünyada, eğitim sistemlerine egemen olmaya çalışan anlayış, (Latin Amerika'daki birkaç olumlu uygulamayı dışarıda tutarsak) eğitimi bir insan hakkı olarak değil, karşılığı ödenmesi gereken bir "müşteri hizmeti" olarak görmektedir. Eğitim sisteminde yapılan değişiklikler ve açılan "reform paketleri"nin temelinde "müşteri hizmeti" anlayışının yerleştirilmesi ve yaygınlaştırılması olduğunu söylemek mümkündür.

Eğitim hizmeti, bir uçta egemen sistemle uyumlu standart birey yetiştirme alanı olarak ortaya çıkarken, diğer uçta bireyi özgürleştirici, yeteneklerini ortaya çıkaran ve yaratıcılığını geliştiren kişiliğini dönüşüme uğraticı bir üretim alanı olarak görülebilir. Açıkta ki, birinci model eğitimin kapitalizm tipini, ikinci model ise sosyalizm tipini yansıtır. Eğitimin dayanacağı ilkeler finansmanından hizmetin sağladığı sonuçlara kadar geniş bir alanda etkili olur. Bu açıdan, eğitim hizmetinin hangi ilkeler çerçevesinde yapılacağına yönelik olarak yapılacak tercih, en az eğitim politikalarının belirlenmesi ve uygulanması kadar önemlidir.

Eğitimi toplumsal bir olgu olarak ele alıp, bu olguyu tanımlayan değişkenlerin bütünsel bir çerçeve içinde analiz edilmesi önemlidir. Eğitim, bir bütün olarak içinde yaşanan toplumsal gerçekliği yansıtır. Burada sadece ekonomik düzey değil, toplumsallaşma süreçleri, ideolojik konumlanmalar, sınıflar arası güç ilişkileri vb gibi oldukça karışık bir dizi ilişkinin dikkate alınması gerekir. Soruna bu açıdan bakınca, son yıllarda eğitim sisteminde gözlemlenen değişim eğilimlerinin sadece AKP'nin çeşitli düzeylerde yaptığı müdahalelerin ürünü olmadığı bilinmelidir. Kapitalizm, günümüzde ulaştığı aşamaya bağlı olarak, kendi varoluş koşullarını bütünsel olarak yeniden üretirken, doğal olarak bu bütünsel değişimin bir parçası olan eğitimde de yeni bir dizi uygulama yaşama geçirmektedir.

Eğitim sisteminin içinde bulunduğu sorunların aşılması, Türkiye'de eğitimi hak ettiği noktaya taşımak, ancak gerçekleştirilecek köklü değişikliklerle olanaklı olabilir. Bu nedenle eğitim sisteminde yapısal değişiklikler gereklidir. Okul öncesi eğitimden başlayarak eğitim yatırımlarına, ders kitaplarının hazırlanmasından eğitim yöneticilerinin belirlenmesine; sınıf mevcutlarından eğitimin bilimsel, demokratik, laik yönünün geliştirilmesine; derslik, okul, öğretmen açıklarından eğitimin genel bütçe içindeki payına kadar, eğitimin hemen her kademesinde köklü bir değişime gereksinim vardır. Eğitimde çeşitli düzeylerde yaşanan sorunların çözülmesi, yaşanan sıkıntıların giderilmesi noktasında somut, planlı ve eğitim sisteminin gerçek ihtiyaçlarına uygun adımlar atılmalıdır. □

Kaynakça:

- AYDOĞANOĞLU Erkan, Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi Gerçeği, Eğitim Sen Yayını, İkinci Baskı, Ankara, 2003.
- AYDOĞANOĞLU Erkan, "Eğitim Sisteminde Yeniden Yapılanma ve Özelleştirme Adımları", Memleket Siyaset Yönetim, 2008/6, Ankara.
- EĞİTİM-SEN, Demokratik Eğitim Kurultayı (1. Cilt), Eğitim Sen, Ankara, 2005.
- EĞİTİM-SEN, "Eğitim Harcamaları Öğrenci Velilerini Bu Yıl da Zorlayacak", 18 Ağustos 2007.
- EĞİTİM-SEN, Özel Öğretim Kurumları Kanunu Tasarısı Ne Getiriyor?, Rapor, 2006. (Çalışma)
- EĞİTİM-SEN, Eğitimde AKP'nin 5 Yılı, Eğitim Sen Yayınları, Ankara, Haziran 2007
- EĞİTİM-SEN, "Dershane Sistemi Paralı Eğitime Açılan Kapıdır", 18 Haziran 2008.
- MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI, Milli Eğitim İstatistikleri 2007-2008, MEB Yayını, 2007, Ankara
- OECD, Education at a Glance 2007, OECD yayını, 2007.